

СЪВРЕМЕННИ ТЕНДЕНЦИИ ПРИ УПОТРЕБАТА НА ЗВАТЕЛНИ ФОРМИ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК

Мариана Попчева

Пловдивски университет „Паусий Хилендарски“

CONTEMPORARY TRENDS IN THE USE OF VOCATIVE FORMS IN BULGARIAN

Mariana Popcheva

Paisii Hilendarski University of Plovdiv

This study analyzes the historical development and contemporary usage of vocative case in Bulgarian – the only grammatical category which survived after the loss of the other case forms. The analysis traces the evolution of the vocative case from the Old Bulgarian period to the present day, emphasizing its role in direct address and emotional communication. The analysis clarifies the tendencies toward the decline of vocative forms in everyday speech and their persistence in formal and literary contexts through the use of descriptive, statistical and survey methods. Different scholarly opinions about the status of the vocative case are considered in the study – it is viewed either as a remnant of the case system or as a separate morphological category. The results demonstrate that vocative forms continue to function as means of expressing closeness and social interaction although their function is weaker.

Keywords: morphological category, vocative case, historical development, emotional communication, everyday speech.

Звателният падеж (вокатив) е една от най-интересните и специфични граматични категории в българския език. Неговата роля е свързана с изразяването на обръщения и призови към лица или предмети, като той запазва уникална функция в съвременния език въпреки общото отпадане на падежите. Историческото развитие на звателния падеж отразява важни процеси в еволюцията на българската граматика, като се започне от старобългарския период, премине се през среднобългарския и новобългарския и се стигне до съвременната употреба.

Целта на настоящата работа е да изследва същността и значението на звателния падеж, като проследи неговото развитие през различните етапи от развоя на българския език. Ще се анализират както примери

от различни периоди от развитието на езика, така и съвременните тенденции и промени в ежедневната и литературната реч.

В хода на анализа ще използваме различни методи (описателен, статистически и анкетен), включващи наблюдения върху съвременната употреба на звателния падеж. Ще разгледаме и въпроса относно наличието на тенденция към изчезване на звателните форми в съвременния български език. Също така ще направим преглед на становищата на някои автори относно звателния падеж.

Вокативът притежава характерна форма, служеща за привличане на вниманието на човека, към когото се отправя обръщението. Формалните показатели за звателните форми за мъжки род са: **-е, -о, -у (правоп. -ю):** *Петре, човеко, другарю*, а за женски род са: **-о** и **-е:** *жено и Стефке*. Въпреки че в разговорната реч употребата му намалява, звателният падеж все още има значимо място в официалната и литературната комуникация.

В старобългарския език звателният падеж е бил активно използван наред с останалите падежи – номинатив, генитив, датив, акузатив, инструментал и локатив. „Старобългарският е загубил падежа аблатив, чиито функции е започнал да изпълнява родителният падеж“ (Мирчев/Mirchev 1985: 33 – 34). По това време звателният падеж е функционирал по-скоро като форма на думите, която не изисква задължителни окончания. Влиянието на гръцкия език също се проявява в звателните форми, особено при имена от чужд произход, например „*маржта*“ и „*фoмa*“. „В своята именителна форма се явяват понякога и съществителни и прилагателни, употребени като приложение към звателни форми, напр.: *господн, помюштѣннѹе мон, нзбавнтель мон; господн, богъ мон; радочн са, цѣсарю нюдѣнскъ; авва отыцъ, вѣста вѣзможъна тѣвѣ сѣтѣ*“ (вж. Мирчев/Mirchev 1972 – 2000: 143). „В старобългарски само съществителните от -о-/-jo-, -а-/-ja-, -ѣ- и -ї- основи имат специализирани форми. В останалите основи, както и при всички форми на мн.ч. и в дв.ч., окончанията са еднакви с именителните“ (вж. <http://scripta-bulgarica.eu/bg/terms/zvatelen-padezh>).

През периода 12. – 15. век падежната система започва да се опростява. Много от падежните форми изчезват, но звателният падеж продължава да съществува и се използва активно. Примерите за този период включват промени като „Господъ“ → „Господи!“; „побратим“ → „побратиме“ (мъжки род), „сестра“ → „сестро“ (женски род).

През новобългарския период (16. – 19. век) продължава процесът на опростяване на граматиката. Падежната система постепенно се за-

меня с аналитични конструкции, но звателният падеж продължава да се използва за обръщения. Примери от този период са „Стоянь“ → „Стояне“; „Богъ“ → „Боже“ (мъжки род); „Мара“ → „Маро“; „майка“ → „майко“ (женски род). Съществителните имена от среден род нямат форма за звателен падеж.

В наши дни вокативът е единствената оцеляла падежна форма в българския език. Основната му функция е да подчертае вниманието и личното отношение в комуникацията. Той се употребява най-често при собствени съществителни имена, когато искаме да привлечем вниманието на конкретен адресат, като например „**Марийо**“ или „**докторе**“. Той се използва главно в обръщения и призови. Примери за употребата му включват форми като „Иван“ → „Иване“/ „българин“ → „българино“; „приятел“ → „приятелю“ (мъжки род) и „Мария“ → „Марийо“; „Станка“ → „Станке“ (женски род).

1. Особености при образуването и употребата на звателни форми:

Звателният падеж в българския език има различни форми, които зависят от рода и числото на съществителното име. При мъжки род в единствено число често се добавя окончание **-е** (например: *Петър* става *Петре*), докато при женски род съществителното обикновено запазва основната си форма („*Мария*“). Звателната форма на същ. имена от ж.р. най-често завършва на „**-о**“ (например: „*Марийо*“). При съществителните имена от среден род и множествено число, звателни форми не съществуват. Важно е да се отбележи, че тези форми се използват за лично обръщение, като подчертават връзката между говорещия и адресата. В звателен падеж имената често променят своята форма. Примери за такива промени включват:

а) Мъжки род:

- Съществителни от мъжки род с окончание на съгласна: *Иван* -> *Иване*; *Атанас* -> *Атанасе*, *господин* -> *господине*.
- „Съществителни от мъжки род с наставки **-тел** и **-ар** и думите *крал* и *цар* образуват звателна форма със завършек **-ю**: *приятел* -> *приятелю*; *рибар* -> *рибарю*; *крал* -> *кралю*; *цар* -> *царю*“ (ОПРБЕ/OPRBE 2012: 24).

б) Женски род:

- Съществителни от женски род с окончание на **-а** или **-я**: *Мария* -> *Марийо*; *Елена* -> *Елено*, *госпожа* -> *госпожо* и *госпожица* -> *госпожице*.

- „Съществителните имена от женски род на **-ая**, **-ея** и **-ия** образуват звателни форми със завършеци съответно **-айо**, **-ейо** и **-ийо**: *Мая* -> *Майо*; *фея* -> *фейо*; *България* -> *Българийо*“ (ОПРБЕ/OPRBE 2012: 25).
- Съществителното име *госпожа* при обръщение се употребява винаги със звателната си форма, независимо дали е употребено самостоятелно, или е придружено от название за длъжност, титла, звание или от собствено име. Напр.: *Госпожо, знаете ли къде се намира Градската художествена галерия?*; *Госпожо Министър, какви средства се предвиждат за инвалидите през следващата година?*

Наблюдават се и случаи, в които вокативна флексия не е налична.
Срв.:

- Съществителното име *господин* при обръщение, когато е придружено от названия за длъжности, титли, звания или от собствени имена, се употребява с основната си, а не със звателната си форма. Напр.: *Господин Президент, имате думата*; *Господин Стефанов, Вие прочетохте ли заповедта?*; *Господин Директор, нека обсъждането продължи на следващото заседание*.
- Личните имена от м.р. на **-а**, **-я**, **-о**, **-е**, **-и**, **-й** също нямат звателна форма. Напр.: *Сава, Илия, Кольо, Райчо, Яне, Валери, Захари, Благой* и др.
- Подобна е ситуацията при съществителните имена от ж.р., завършващи на съгласна. Напр.: *Любов, Радост, Елизабет, Жаклин* и др.

2. Проучвания за вокатива в българското езикознание

И. Дуриданов разглежда проблема за съществуването на падежната категория в съвременния български език и в частност на звателния падеж. Той споменава две основни дефиниции за падеж в българската лингвистика: **морфологична дефиниция** – свързана с морфологични маркери, които изразяват синтактичните отношения между думите; **по-широка дефиниция** – ученият вижда падежа като синтактично отношение в изречението, независимо дали това отношение е маркирано с морфологични средства. Изследователят обобщава позициите и се съгласява с идеята, че звателният падеж е по-скоро форма на обръщение, а не на синтактично отношение, като се солидаризира с концепцията на А. Т.-Балан за липсата на синтактични зависимости в него. Той също така приема, че вокативът е по-близо до морфологичната категория на обръщението (апелативността), отколкото до класическата падежна система. С други думи, позицията на Дуриданов е, че звателният падеж в съвременния български

език не изпълнява функцията на класически падеж (вж. Дуриданов/Duridanov 1954).

В труда си „Очерк по функционално-семантична граматика на българския език“ И. Куцаров говори за съществуването на функционално-семантичната категория казуалност в съвременния български език, която е безядрена поради разпадането на категорията падеж. Според него звателната форма изпълнява основно функцията на обръщение и призив. Авторът подчертава, че в периферията на звателността се използват общите форми, предимно при собствените имена. При съществителните от женски род общата форма все повече измества традиционната звателна. Освен това звателните форми се употребяват основно в разговорния стил. И. Куцаров обръща внимание и на факта, че в звателната функция могат да се употребяват членувани форми в съчетание с пълни форми на притежателни местоимения. Като пример за тази употреба той цитира израз от П. Вежинов: „*Бива си те, мойто момче!*“ Допълнително се отбелязва, че чрез общите форми на съществителните в съчетание с кратки притежателни местоимения се образуват звателни конструкции, които разширяват функционалния обхват на звателността в съвременния български език (вж. Куцаров/Kutsarov 1985: 174 – 186).

Друг автор, който се занимава с въпроса за падежността в съвременния български език, е Е. Любенова. Тя се солидаризира с мнението на Ал. Теодоров-Балан за липса на същински падежни отношения при звателния и именителния падеж (вж. Любенова/Lyubenova 2000, 2001б).

В книгата си „Българските лексемни класове и учението за частите на речта“ К. Куцаров обръща специално внимание на звателния падеж като явление, което има специфична роля в българския език. Той нарича формално-семантичното противопоставяне на звателни и незвателни форми категория „**апелативност**“. К. Куцаров разглежда звателния падеж като остатъчна форма на по-старата морфологична система на българския език. „Звателната форма служи за израз на обръщение, а не на синтактично отношение, затова тя не се явява типична падежна форма“ (Куцаров/Kutsarov 2022: 259). Според К. Куцаров звателни форми в българския език образуват предимно личните имена от мъжки (с морфеми **-е**, **-о**, **-у**: *Стояне, българино, учителю*) и женски (с морфеми **-о** и **-е**: *майко и Станке*) род. Той споделя мнението, че в съвременния български език употребата на звателни форми е все по-ограничена. К. Куцаров отбелязва, че представителите на младото поколение са по-склонни да избягват звателния падеж и това е част от по-общите тенденции към опростяване на езиковата система. През 2024 г. К. Куцаров издава книга за вокатива, озаглавена „Теоретични аспекти на

звателната форма в българския език. Морфологична категория апелативност“. В нея авторът изследва основните функции и употреби на вокативната форма в съвременния български език, както и историческите ѝ корени. Анализът на книгата ще ни позволи да разгледаме позадълбочено теоретичните аспекти и практическите приложения на тази граматична категория. В монографията си К. Куцаров отбелязва, че още от старобългарския период е засвидетелствана замяната на звателната форма с немаркирания ѝ корелат. Звателната форма традиционно се разглежда като част от падежната система благодарение на своята стабилност и широка употреба.

Авторът обръща внимание на факта, че от Възраждането насам започва да се формира становището, че вокативът се характеризира със специфична природа, която го отличава от останалите падежи. Основният аргумент е, че значението на вокатива се реализира единствено чрез морфологични средства, независимо от контекста. През 1953 г. К. Попов стига до заключението, че звателната форма не е падеж, като това мнение впоследствие се утвърждава сред българските езиковеди. Въпреки това остава неясно къде точно се позиционира вокативът в граматичната структура на езика. И точно тази неяснота провокира К. Куцаров да проведе своето изследване. Според него вокативът морфологично изразява обръщение или повик към адресата, без да зависи от синтактични отношения, което го отличава от грамемите в категорията падеж. Той влиза в бинарна опозиция с основната форма на съществителните имена, която е наречена „незвателна форма“. От тази опозиция се формира категорията „апелативност“, която е характерна само за съществителните и се изразява чрез флексии. В книгата си изследвачът отново отбелязва изброените по-горе флексии за съществителните имена, като добавя и флексията *-и* за прилагателните имена от мъжки род (*мили, драги, бедни*). Вокативът най-често се използва при лични съществителни имена, но се среща и при някои нелични. В живата реч звателната форма често се заменя с незвателната, допринася за обогатяването на езиковите изразни средства. Характерно за вокативната форма е нейната дефективност – тя не образува форми за определеност, множествено число или среден род. „В съвременната българска устна и писмена реч вокативът продължава да бъде жива и функционираща грамема, въпреки неоспоримите примери за нерегулярната ѝ употреба“ (Куцаров/Kutsarov 2024: 111).

В заключение можем да обобщим, че различните възгледи за звателния падеж в съвременното българско езикознание разкриват сложността на тази грамема и предизвикателствата пред нейната класифи-

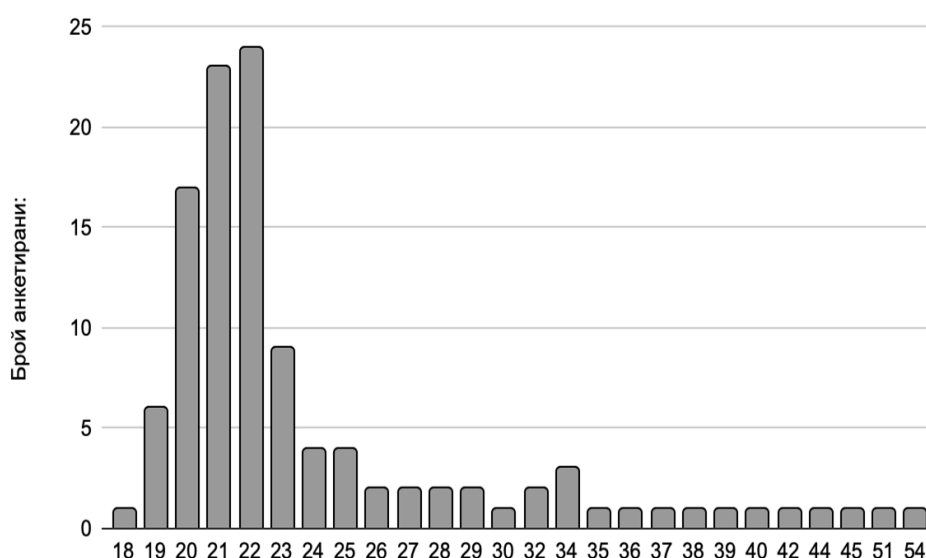
кация. Докато част от учените виждат във вокатива последния остатък от падежната система в българския език, други го третират като специфична форма на обръщение, която не отговаря на критериите за класически падеж. Преобладава мнението, че звателните форми функционират предимно като емотивни и апелативни изрази и се различават по своята същност и роля от класическите падежни конструкции. Тази дискусия показва, че вокативът заема специфично място в езиковата система, разположено на границата между морфологията и синтаксиса, и подчертава необходимостта от адаптиране на езиковите норми в съответствие с живата реч и съвременната езикова реалност.

3. Съвременна употреба на звателните форми (анкетно проучване)

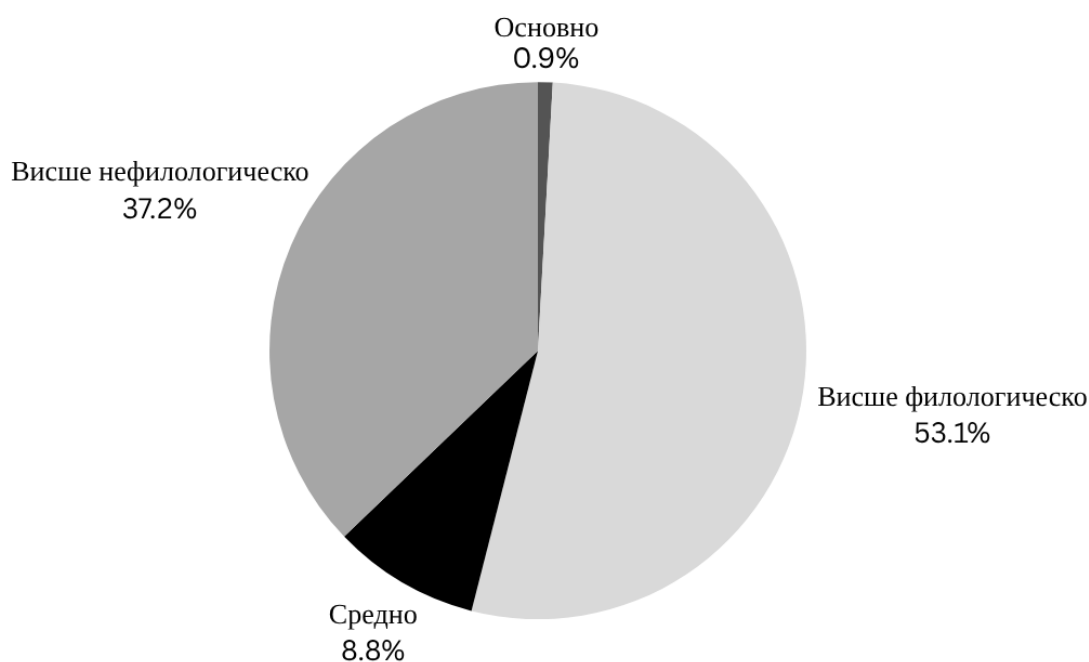
Въпреки важността си звателният падеж в съвременния български език е с тенденция към намалена употреба, особено в ежеднезната неофициална реч. Хората все по-често използват основната форма на имената вместо звателната форма. Например вместо *Марийо* може да се чуе *Мария* при обръщение. Тази тенденция се дължи на опростяването на езиковите форми и влиянието на други езици, в които звателният падеж не съществува или е слабо използван. За да дадем допълнителни аргументи в подкрепа на казаното, направихме собствено анкетно изследване, чиято цел е да провери какви са нагласите относно употребата на звателни форми (вж. анкетата на следния линк:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfAD8SO3A8DFwmEqdOopJwoxSDei3X4dL3K6LWmiAkqVxaPaw/viewform?usp=sf_link).

Проучването получи общо 113 попълнени анкетни формуляра. Анкетираните са на възраст от 18 до 54 години, като основният брой анкетирани са на възраст от 20 до 30 години (общо 97 души). (Фиг. 1). Най-значителен дял от респондентите са със завършено филологическо образование или към момента са в процес на обучение във филологически специалности (Фиг. 2).

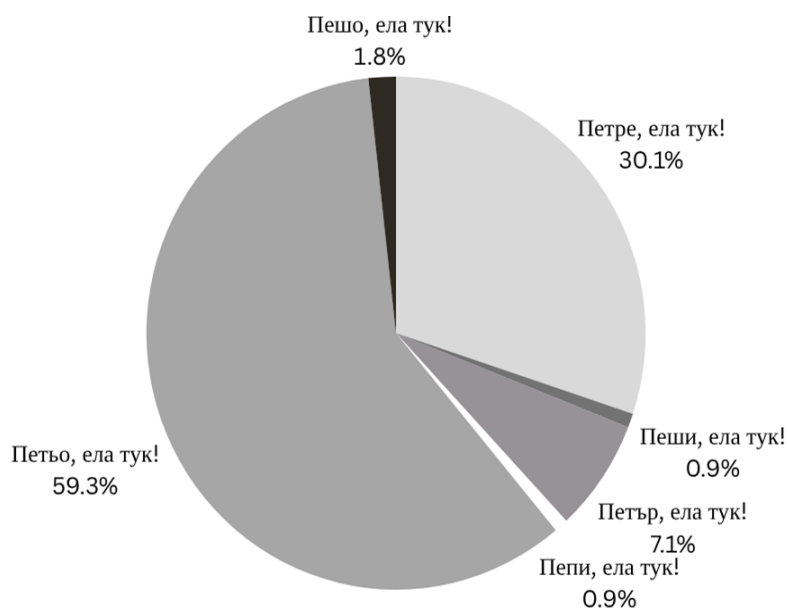
Фигура 1. Вашата възраст е...

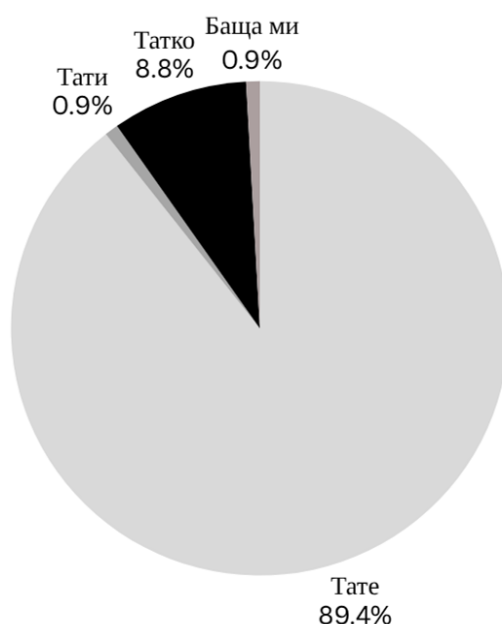
Фигура 2. Вашето образование е...

От отговорите на третия въпрос (Фиг. 3) виждаме, че в м.р. при съществителните собствени имена едва 30.1% от анкетираните биха избрали звателната форма на името *Петър*, а именно *Петре*. Най-предпочитаната форма е *Петьо* (59.3%). Това подчертава тенденцията за използване на по-неформални и дружелюбни обръщения в ежедневието. Умалителните и неформални варианти (*Пешо*, *Пепи*, *Пешии*) не са толкова предпочитани, вероятно защото се използват предимно при комуникация в приятелски или семеен кръг. При отговорите на четвъртия въпрос (Фиг. 4) наблюдаваме отново, че респондентите предпочитат

звателните форми при обръщение към бащата. Само 1 от 113 души би използвал притежателната форма **баща ми** или умалителното **тати**.¹

Фигура 3. Кое изречение бихте използвали, за да извикате приятел?

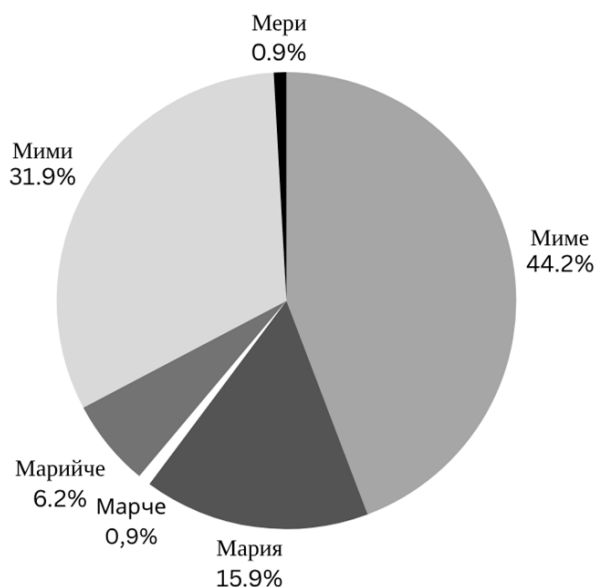

Фигура 4. Кое обръщение бихте предпочели да използвате?

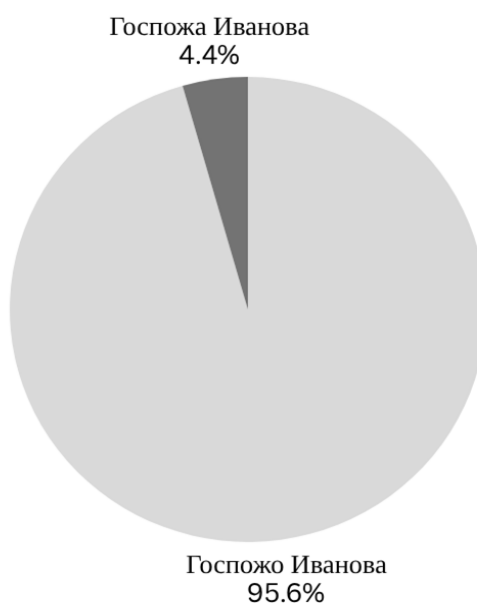
При изследване на формите за обръщение към лица от женски пол можем да установим, че нито един от респондентите не е избрал да използва звателната форма **Марийо** (вж. Фиг. 5). Това предполага, че тази форма е напълно изместена от други начини на обръщение в съвременната езикова

¹ С оглед на изискванията за форматиране при печат и с цел по-добра четимост, в диаграмите е визуализирано единствено обръщението.

употреба. Данните сочат предпочитание към умалителни или гальовни форми на обръщение, които се възприемат като по-подходящи за работна или академична среда. Освен това, само 18 респонденти са посочили пълната форма на името **Мария**, което подчертава ограничената ѝ употреба в ежеднезната комуникация. На въпрос номер 6 от изследването отговорът, че звателният падеж трябва да се използва при учтиво обръщение към жена, е напълно очакван и доминиращ (вж. Фиг. 6). Въпреки това малка част от респондентите (5 души) изразяват противоположно мнение, което представлява незначително отклонение от общата тенденция.

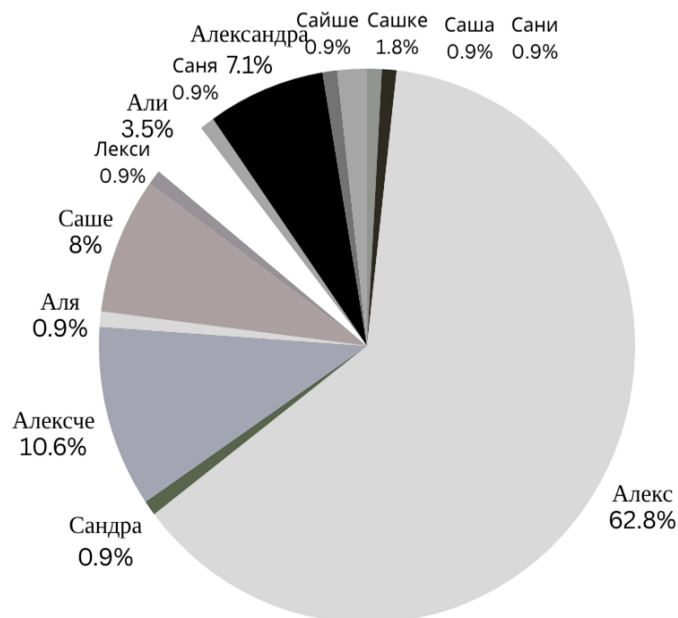

Фигура 5. Кое обръщение бихте предпочели да използвате?

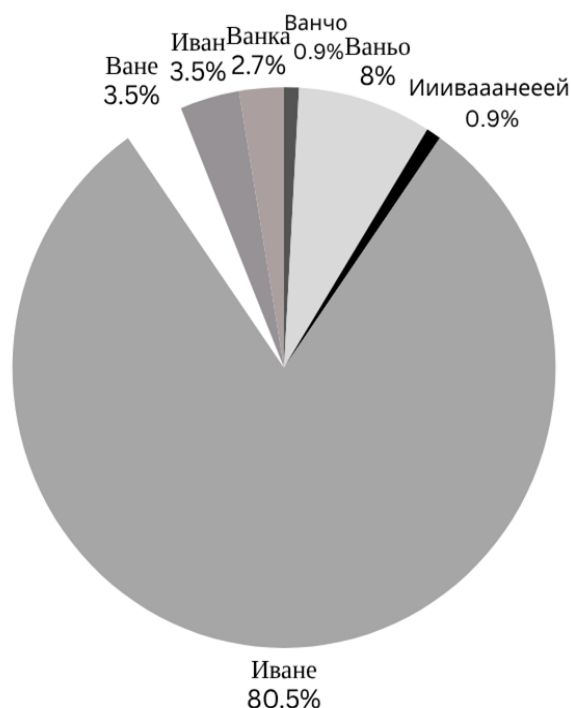

Фигура 6. Кое обръщение бихте предпочели да използвате?

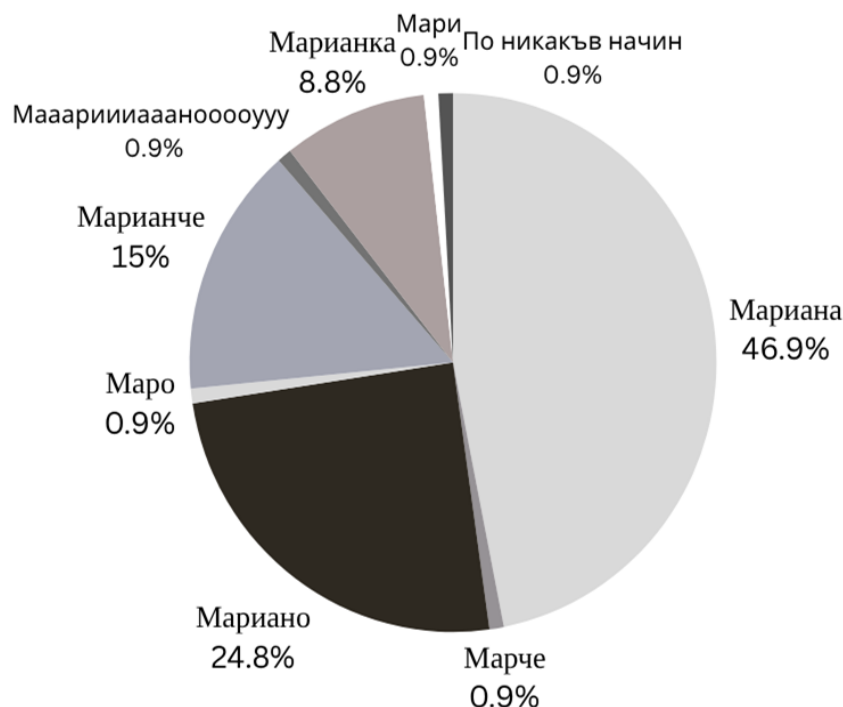
Прави впечатление, че както в петия, така и в седмия въпрос анкетираните предпочитат да използват съществителното собствено име от ж.р. *Александра*, употребено в различни умалителни или гальовни варианти (Фиг. 7). Тук отново звателната форма *Александро* отсъства в отговорите на анкетираните. Само 19.5% от респондентите са избрали да избегнат употребата на звателна форма *Иване* (Фиг. 8).

Фигура 7. Как бихте се обърнали към приятелка на име Александра?

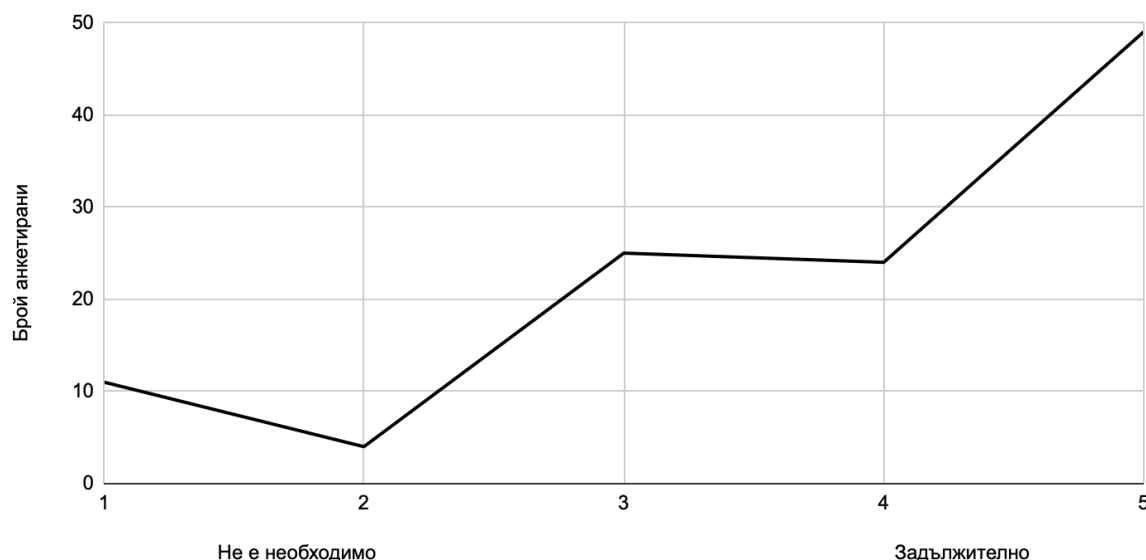
Фигура 8. Когато сте ядосани на приятел за постъпката му, как бихте се обърнали към него?

Фигура 9. Когато сте ядосани на приятелка за постъпката ѝ, как бихте се обърнали към нея?

Нека разгледаме и Фиг. 10. Както се вижда, има съществени различия в мненията по този въпрос. 43,4% смятат, че звателният падеж е неизменна част от нашия език. Притесняващ е фактът, че за доста от анкетираните звателната форма не е от ключово значение в разговорната реч, т.е. нямат категорично мнение по темата. Отговорите на този въпрос показват, че наистина има тенденция към изчезването на звателния падеж в съвременния български език, но към този момент тя не

е толкова ясно изразена. Застъпваме становището, че чрез акцентиране върху значимостта на вокативните форми още от ранна детска възраст в рамките на училищното образование тази тенденция би могла да бъде преодоляна.

Фигура 10. От скалата от 1 (не е необходимо) до 5 (задължително), колко важно е за Вас да се запазят специалните форми при обръщение (звателен падеж) в българския език (мамО, ИванЕ, СтефкЕ и др.)?

Последният 11 въпрос от анкетата е със свободен отговор и гласи следното: „*Чувствате ли се некомфортно или странно, когато използвате специални форми за обръщение (звателен падеж)? Ако да, защо?*“. Отговорите на този въпрос са разнообразни, като 83 от респондентите са дали категорично отрицателен отговор. Нека разгледаме част от по-интересните отговори: „*Не, тъй като съм свикнал да използвам звателния падеж като форма за обръщение. По-странно се чувствам, ако за обръщение използвам пълното име (освен ако не е на български език)*“ ; „*Не се чувствам некомфортно, а напротив – звучи ми добре. Странно ми звучат обръщения от типа: „Иван, ела тук!“, „Хайде, Петър, яж!“; „Чувствам се некомфортно, когато не се обръщат към мен със звателен падеж“*. Десетима от анкетираните са отговорили положително на този въпрос, като главната причина респондентите да се чувстват некомфортно или странно при употреба на звателен падеж е, че формите им звучат грубо и смятат, че по този начин могат да обидят човека отсреща. Прилагаме част от предоставените отговори: „*Да! Смятам, че е грубо!*“; „*Има имена, при които звучи добре, но при други звучи някак грубо, особено за женските имена (НиколинО, ЦветелинО, ИванО)*“; „*Чувствам се неудобно, когато ми кажат*

„Радо“ или „Радке“. „Радо“ са ми казвали някои ученици от класа и изобщо не ми хареса“; „Да, защото не мога да знам какво обръщение ще е приятно за човека срещу мен; с обръщение, което не допада на дадения човек, мога да го обидя, без дори да съм го пожелала“ и др. Останалата част от анкетиранията са отговорили, че биха използвали звателния падеж според ситуацията и обстановката, в която се намират. Нека разгледаме няколко от дадените отговори: „Странно и неуместно би било само в делова среда. В среда, която не е строго официална, е странно обратното – да не се използва звателна форма. Обаче има имена, които звучат грубо в звателна форма – само тогава бих могла да избегна нейната употреба или да използвам галювната или съкратена форма на даденото име. Според мен използването и неизползването на звателната форма има и конотация, следователно трябва да избираме дали да я употребяваме според различните ситуации“; „Не бих използвал звателна форма при неумалителните съществителни от женски род: Марийо, Йоано и др. Но изречения от вида „Петър, ела тук!“ също ми звучат неестествено“; „Зависи от самото име. Според мен някои имена имат по-негативна конотация, а други по-фамилиарна (т.е. демонстрират по-голяма близост) при употребата им в звателна форма“; „Използвам звателните форми само при обръщения с нарицателни от типа „госпожо“, „мамо“, „тате“, „бабо“ и т.н. При тях не се чувствам некомфортно. Не използвам звателните форми при собствени имена, защото тогава изказването звучи грубо. Изключение са умалителните и ласкави имена от типа „Миме“, „Мименце“, „Викинце“, които звучат нежно“ и др.

Изводите от анкетата сочат, че звателният падеж е важен за голяма част от участниците, тъй като го възприемат като част от българската езикова традиция и като средство за изразяване на близост. Въпреки това има разногласия по отношение на употребата му в различни социални контексти – някои го намират за неподходящ в официални ситуации, а други изпитват неудобство при използването му при определени имена. Наблюдава се и тенденция младите хора да избягват звателните форми в ежедневието, което може да е знак за промяна в езиковите нагласи. Бихме могли да обобщим, че съвременните тенденции в употребата на звателния падеж в българския език показват постепенно редуциране на тази категория, особено в официалната и книжовна реч, докато в разговорната комуникация вокативните форми запазват определена емоционална стойност и интензивност. Наблюдава се тенденция към заместване на звателния падеж с немаркираната именителна форма, което е характерно най-вече за личните собствени имена от ж.р.

Така звателната форма се запазва основно в рамките на по-традиционните или емоционално наситени езикови контексти. Основният извод е, че макар вокативът да не играе вече ролята на активна падежна форма, той запазва своята функция на обръщение и социален маркер, изразяващ близост и директност в общуването. С оглед на тези наблюдения можем да предположим, че звателният падеж ще продължи да съществува, макар и с ограничена употреба, адаптирана към нуждите на съвременната реч, като същевременно ще бъде разпознаван повече като форма на обръщение, отколкото като класически падежен остатък.

В настоящото изследване темата за звателния падеж е разгледана в нейните основни аспекти, но тя не е изчерпана и продължава да предлага възможности за бъдещи научни разработки. Българският език е динамичен и постоянно търпи промени, като отразява както историческите, така и социалните процеси, които оформят неговия съвременен облик

БИБЛИОГРАФИЯ

Дуриданов/Duridanov 1954: Дуриданов, И. Понятието падеж и въпросът за българското склонение. // *Български език*, 1954, кн. 2. [Duridanov, I. Ponyatiето padezh i voprosüt za balgarskoto sklonenie. // *Balgarski ezik*, 1954, kn. 2.]

Куцаров/Kutsarov 1985: Куцаров, И. *Очерк по функционално-семантична граматика на българския език*. Пловдив: Пловдивско университетско издателство, 1985. [Kutsarov, Iv. *Ocherk po funktsionalno-semantichna grammatika na balgarskiya ezik*. Plovdiv: Plovdivsko universitetsko izdatelstvo, 1985.]

Куцаров/Kutsarov 2022: Куцаров, К. *Българските лексемни класове и учението за частите на речта*. София: Colibri, 2022. [Kutsarov, K. *Balgarskite leksemni klasove i uchenieto za chastite na rechta*. Sofia: Colibri, 2022.]

Куцаров/Kutsarov 2024: Куцаров, К. *Теоретични аспекти на звателната форма в българския език. Морфологичната категория апелативност*. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2024. [Kutsarov, K. *Teoretichni aspekti na zvatelnata forma v balgarskiya ezik. Morfologichnata kategoriya apelativnost*. Plovdiv: UI “Paisii Hilendarski”, 2024.]

Любенова [http\(б\)/Lyubenova](http://belb.info/personal/ljubenova/Doklad5.htm): Любенова, Е. Александър Теодоров-Балан и теорията за падежа. // <http://belb.info/personal/ljubenova/Doklad5.htm> 20.11.2024 г. [Lyubenova, E. Aleksandar Teodorov-Balan i teoriyata za padezha.]

Мирчев/Mirchev 1985: Мирчев, К. *Старобългарски език*. София: Наука и изкуство, 1985. [Mirchev, K., *Starobalgarski ezik*. Sofia: Nauka i izkustvo, 1985.]

Мирчев/Mirchev 1972 – 2000: Мирчев, К. *Старобългарски език, Кратък граматичен очерк на класическия старобългарски език от 9 до 11 век.* //

https://www.pravoslaviето.com/art/literature/cs/Starobalgarski_ezik_Kiril_Mirchev.pdf 10.11.2024 г. [Mirchev, K., *Starobalgarski ezik, Kratak gramatichen ocherk na klasicheskiya starobalgarski ezik ot 9 do 11 vek.*]

ОПРБЕ/OPRBE 2012: Мурдаров, В., Т. Александрова, Р. Станчева и кол. *Официален правописен речник на българския език*. София: Просвета, 2012. [Murdarov, V., T. Aleksandrova, R. Stancheva at. al. *Ofitsialen pravopisen rechnik na balgarskiya ezik*. Sofia: Prosveta, 2012.]